

Afz VLM Centrale Directie, Koning Albert II-laan 15, 1210
Brussel

Vlaamse overheid
Departement Omgeving
Afdeling GOP
Graaf de Ferrarisgebouw
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL

uw bericht van	uw kenmerk	ons kenmerk	bijlagen
		LG-PRO/SVC/TM/19 319	Dossier
vragen naar	e-mail	telefoonnummer	datum
Steven Van Caeneghem	steven.vancaeneghem@vlm.be	02/543 72 94	12 APR. 2019

Betreft: aanvraag subsidiebudgetverhoging voor landinrichtingsproject Rupelstreek

Mijnheer de minister,

Als bijlage stuur ik u het dossier met de projectnota die de aanvraag voor een budgetverhoging voor de verdere uitvoering van het landinrichtingsproject Rupelstreek motiveert. De budgetvraag bedraagt 500.000€ die de vaststelling en uitvoering van een tweede fase van het landinrichtingsplan Vlietvallei in de gemeenten Schelle en Hemiksem mogelijk maakt. Mag ik u verzoeken deze budgetvraag ter goedkeuring voor te leggen aan de Vlaamse Regering?

Met de meeste hoogachting,

Getekend door: Toon Denys (Signature)
Getekend op: 2019-04-12 11:01:29 +01:00
Reden: Ik keur dit document goed

Toon Denys

Toon Denys
gedelegeerd bestuurder

LANDINRICHTING SCHELDE EN RUPEL

LANDINRICHTINGSPROJECT RUPELSTREEK

PROJECTNOTA VALLEI VAN DE BENEDENVLIET TUSSEN SCHELLE EN HEMIKSEM FASE 2

INHOUDSTAFEL

1. SITUERING
2. VALLEI VAN DE BENEDENVLIET, EEN OOST-WESTGERICHTE OPENRUIMTEVERBINDING
3. SCHELLE 2030
4. LANDINRICHTING VALLEI VAN DE BENEDENVLIET
 - 4.1. VOORSTEL TOT AFBAKENING VAN HET PROJECTGEBIED
 - 4.2. INRICHTINGSMAATREGELEN LANDINRICHTING
 - 4.3. DOELSTELLINGEN
 - 4.4. BESTEDING VAN HET BIJKOMEND BUDGET LANDINRICHTING
 - 4.5. VERVOLGTRAJECT

Bijlagen

1. relevante juridische en beleidsmatige randvoorwaarden
2. kaart met aanduiding van oriëntatiepunten en landschapselementen

1. SITUERING

Landinrichting Schelde en Rupel

Het planprogramma Landinrichting Schelde en Rupel fase 1 werd goedgekeurd in 2014 met voor het landinrichtingsproject Rupelstreek een subsidiebedrag van 1.500.000 euro. Dit budget werd in samenspraak met de planbegeleidingsgroep verdeeld over twee landinrichtingsplannen: het landinrichtingsplan Vlietvallei Hemiksem en Schelle fase 1 en het regiobrede landinrichtingsplan Openruimteverbindingen Rupelstreek. Hiermee is het beschikbare subsidiebudget landinrichting voor de Rupelstreek bereikt.

De planningsperiode van deze eerste fase loopt van 2014 tot en met 2019 met aansluitend de periode van uitvoering van 2019 tot 2023. Inrichtingsmaatregelen die een langere planningstijd vragen (bv. omwille van de afstemming op de timing van processen en projecten van andere partners, de nood aan het opbouwen van een draagvlak, de complexiteit van het planproces, ...) en waarvan de nood aan subsidies landinrichting moeilijker kon ingeschat worden, werden in het planprogramma gekoppeld aan een tweede en derde fase waarvan de planningsperiode aanvat vanaf 2018.

In een brief van de Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw van 31 januari 2019 aan de Vlaamse Landmaatschappij vraagt de minister om een aanvraag tot budgetverhoging met 500.000 euro voor het landinrichtingsproject Schelde en Rupel in te dienen. De voorgestelde budgetverhoging heeft tot doel een tweede fase van een landinrichtingsplan voor de vallei van de Benedenvliet in de gemeenten Schelle en Hemiksem op te maken. De Benedenvliet vormt de gemeentegrens tussen Schelle en Hemiksem en is een waterloop van 1^{ste} categorie die beheerd wordt door de VMM.

Schelle 2030

In de gemeente Schelle is de voorbije jaren gewerkt aan een gebiedsvisie en een beeldkwaliteitsplan: *Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant*. Het is een ambitieus plan rond dorpskernvernieuwing en de groenblauwe ontwikkeling van de Benedenvliet. De herinrichting van de Benedenvliet moet deze terug beleefbaar maken en de kern van Schelle een kwaliteitsvolle ligging aan het water bezorgen. De kansen voor landinrichting in de Vlietvallei in Schelle en Hemiksem worden in twee elkaar aanvullende landinrichtingsplannen behandeld. Het eerste landinrichtingsplan gaat specifiek over de aanleg van een fietspad langs de Bovenvliet en enkele omgevingswerken. De uitvoering ervan wordt momenteel voorbereid. Het tweede landinrichtingsplan - waartoe deze nota wordt opgemaakt - zal de inrichtingsmaatregelen die voortkomen uit de gebiedsvisie Schelle 2030 verder concretiseren en realiseren.

Gemeente Hemiksem

De gemeente Hemiksem heeft het 14 ha grote park rond de Sint-Bernardusabdij in erfpacht. Het park grenst aan de Vlietvallei. In 2018 werd een beheervisie voor dit park opgemaakt. Doelstelling is de openruimte rondom de gebouwen van de abdij te herstellen en multifunctioneel te gebruiken. De geplande brug over de Vliet richting Schelle (zie landinrichtingsplan Openruimteverbindingen Rupelstreek) is voor Hemiksem belangrijk om de site toegankelijker te maken. Kempens Landschap coördineert met de gemeente de restauratie en invulling van het abdijcomplex.

Vergroten beleefbaarheid, zichtbaarheid en aantrekkingskracht

De gemeenten Schelle en Hemiksem, VLM en VMM wensen een optimaal samengaan tussen de stedenbouwkundige voorstellen en de herinrichting van de vallei van de Benedenvliet. Een belangrijke randvoorwaarde vanuit dit dichtbevolkte gebied is de beleefbaarheid en zichtbaarheid van de Vlietvallei als open ruimte. Voor VMM is de watertoets een belangrijk instrument.

Inrichten is een noodzaak om:

- een kwalitatieve inrichting van dit openruimtegebied te realiseren met ruimte voor water en ecologisch en landschappelijk herstel;
- een verbetering van de landschappelijke diversiteit;
- een betere en aangename beleving van de vallei en waterloop;
- herwaardering watergebonden erfgoed.

Het landinrichtingsplan betekent een plan van aanpak voor een openruimteprogramma met korte- en langetermijnresultaten en dit in samenspraak met andere betrokken overheden als VMM, ANB, de Vlaamse Waterweg en de provincie Antwerpen.

2. VALLEI VAN DE BENEDEN- EN BOVENVLIET, EEN OOST-WESTGERICHTE OPENRUIMTEVERBINDING

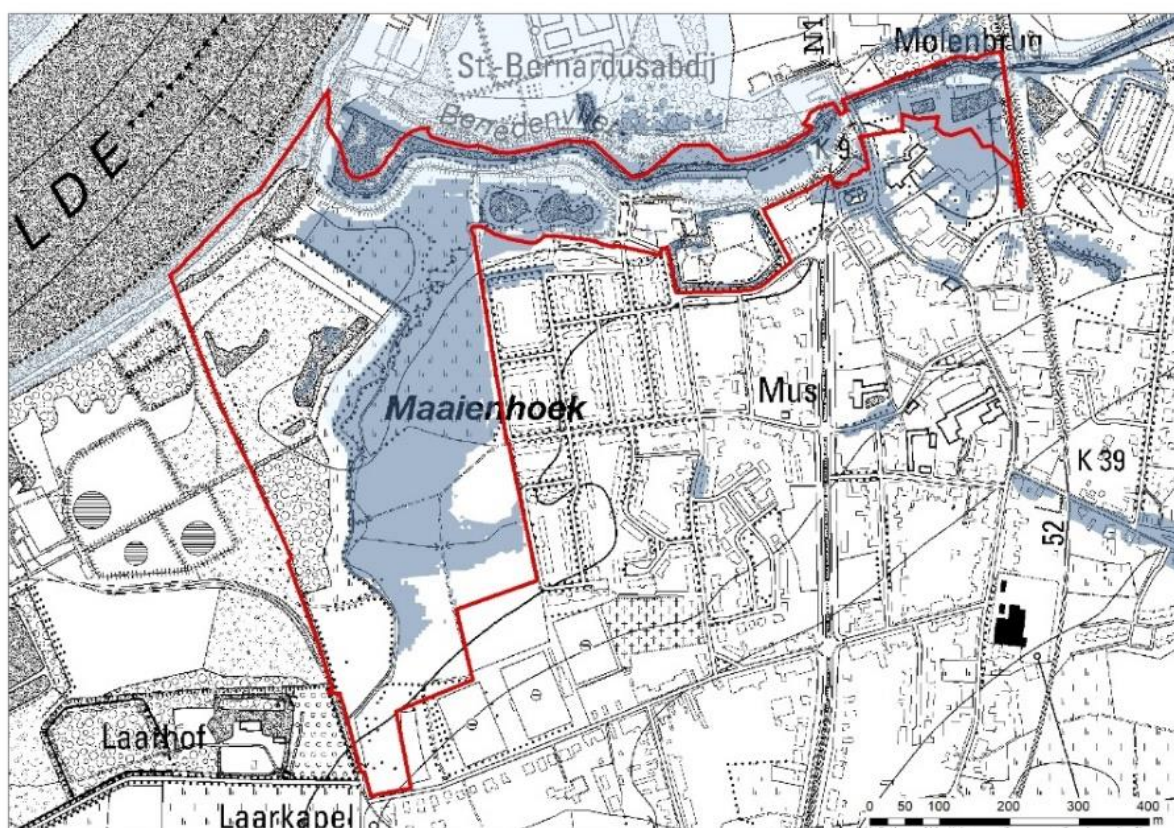
De vallei van de Benedenvliet

Schelle is met ingedijkte poldergronden en een vlakbij gelegen dorpscentrum landschappelijk sterk gericht op de Schelde. De vallei van de Benedenvliet was eeuwenlang voor Schelle de verbinding met de Schelde maar vandaag ligt de Vliet verborgen achter een dijk. Het oude polderlandschap van de Maeyebeek, het mondingsgebied van de Vliet, de Sint-Bernardusabdij, de (scheve) toren van de kerk van Schelle bepalen hier de open ruimte. De vallei van de Benedenvliet is zo een landschappelijke drager die polder, waterloop, bos, erfgoed met elkaar verbinden en zo het gebied recreatief uitermate geschikt maakt.

Stroomafwaarts de N148 wordt de waterloop de Benedenvliet genoemd, stroomopwaarts wijzigt de naam in Bovenliet. Het is een bevaarbare waterloop die ter hoogte van de abdij van Hemiksem in de Schelde uitmondt. In de praktijk is de waterloop niet bevaarbaar omdat de toegang tot de Schelde is afgesloten. Ten westen van de dorpskern ligt de Maeyebeek die uitmondt in de Vliet. Het laatste deel van de Maeyebeek is ingebuisd.

De vallei van de Beneden- en de Bovenliet heeft een belangrijke watervoerende functie en doorsnijdt verschillende openruimtevingers in de Antwerpse Zuidrand. Het biedt daar ontwikkelingskansen voor vele openruimthema's, waaronder het bestendigen en versterken van de waterbergingscapaciteit. De voorbije jaren werden er stroomopwaarts reeds kleinschalige ingrepen gedaan (Kontich, Edegem) en staan er nog initiatieven gepland om de waterbergingscapaciteit te vergroten. Tevens wordt verder gewerkt aan de verbetering van het zuiveringsrendement van de RWZI Aartselaar door een gestage afkoppeling en buffering van hemelwater en afvalwater in het zuiveringsgebied.

De Benedenvliet verzamelt water van het hele stroomgebied en stroomt in Schelle gravitair in de Schelde. Bij hoogtij wordt het water opgehouden in de wachtboezem, bij laagtij stroomt het water door de uitwateringsconstructie, die voorzien is van een terugslagklep, naar de Schelde. In tijden van overvloedige regenval en hoogtij op de Schelde wordt het water verpompt naar de Schelde. De Vlietvallei, het park van Schelle en Maaienhoek zijn aangeduid als effectief overstromingsgebied (zie figuur 1, VMM, 2017). Er zijn 4 pompen en een waterbergingskom die Schelle behoeden voor een overstroming. Cruciaal is dat de waterbergende functie niet wordt aangetast door bijkomende bouwactiviteiten. In Hemiksem is het overstromingsrisico beperkt.



Figuur 1: Effectief overstromingsgebied (donkerblauw) en overstromingsgevoelig gebied (lichtblauw)

Maaienhoek

Maaienhoek maakt deel uit van een openruimtecorridor parallel aan de Schelde, die zich uitstrekt vanaf de Benedenvliet tot aan de Rupel in Niel. De Maeyebeek loopt doorheen het poldergebied en mondt uit in de Benedenvliet. De provincie Antwerpen is sedert 2014 de beheerder van de Maeyebeek.

Het ingepolderde gebied is hoofdzakelijk in landbouwgebruik, wat overeenstemt met de gewestplanbestemming 'agrarisch gebied'. Maaienhoek is een kleinschalige landbouwruimte die in dit gebied sterk structurerend werkt. Twee landbouwers hebben er samen 13,2 ha in gebruik, waarvan 8,4 ha grasland, 2,9 ha wintergerst en 1,9 ha silomaïs in 2018. De betrokken landbouwers baten een melkveebedrijf en een schapenbedrijf uit. Natuurpunt heeft 2,8 ha natuurlijk grasland in de Maaienhoek in gebruik.

Door het aanleggen van een dijk aan de Jef van Hoofstraat en Renaat Veremansstraat ter hoogte van de visvijvers ging 8.000 m³ overstromingsvolume verloren. Ten westen van de visvijvers bezit het gebied Maaienhoek een huidig overstromingsvolume van 46.400 m³.

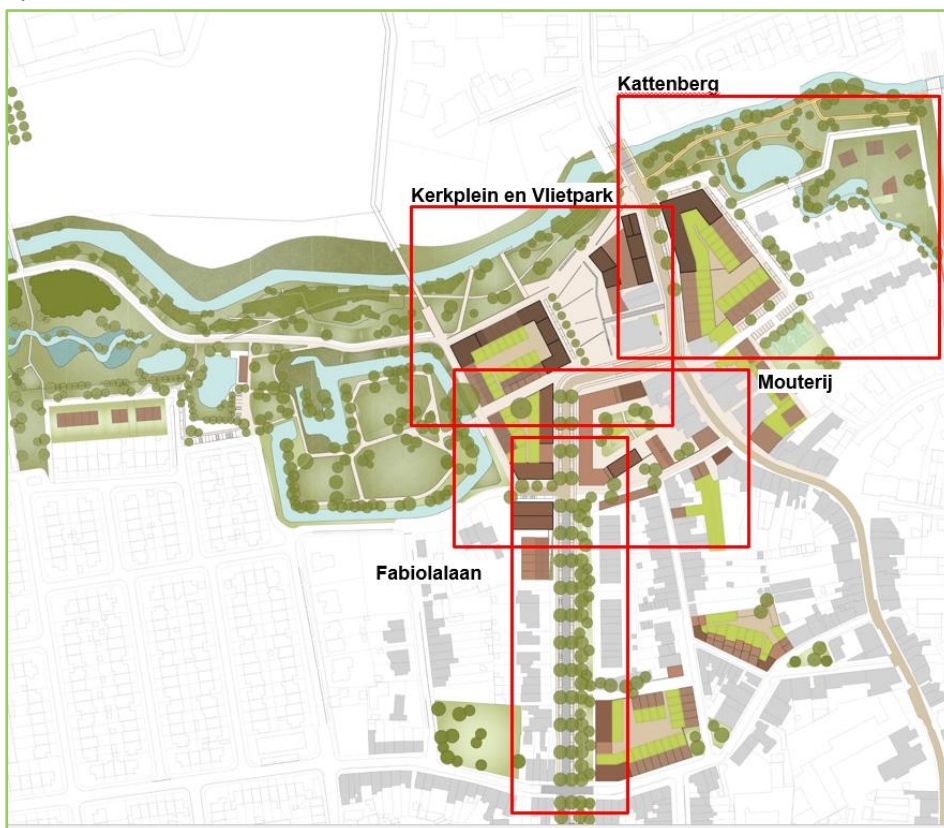
De lageregelegen landbouwgronden zijn matige vochtige zandleemgronden, blijven in de wintermaanden nat tot zeer nat, wat ze uitermate geschikt maakt voor pleisterende en overwinterende vogels.

Maaienhoek is opgenomen in het PRUP Electrabelsite dat momenteel in de fase zit van publieke raadpleging van de startnota (zie verder blz 24, PRUP Electrabelsite).

3. SCHELLE 2030, HERONTWIKKELING VAN DORPSKERN EN BENEDENVLIET

In het plan Schelle 2030 krijgt de Benedenvliet een prominente plaats in het landschap nabij de dorpskern. De gemeente Schelle versterkte de voorbije jaren in samenwerking met IGEAN zijn grondpositie in de omgeving van kerk en dorpskern. Dit maakt het mogelijk om een nieuwe duurzame dorpskern te realiseren met een verdichtingsopgave (diverse bouwprojecten) en een wateropgave in de Vlietvallei.

Het projectgebied van Schelle 2030 omvat 4 belangrijke zones, namelijk het nieuwe kerkplein en Vlietpark ter hoogte van de dorpskern, de herprofilering van de Fabiolalaan (met ruime aandacht voor bovengronds afvoer van het hemelwater), de omgeving van de Mouterij en tenslotte de zone Kattenberg. Vlietpark en kerkomgeving zijn prioriteiten voor de gemeente. Om de realisaties en bestemmingswijzingen in deze 4 zones mogelijk te maken, bereiden de gemeente Schelle en IGEAN de opmaak van een RUP voor.



Figuur 2: 4 zones in het projectgebied Schelle 2030, donkerbruin: verdichting met bebouwing



Figuur 3: zicht op het nieuwe kerkplein vanuit het Vlietpark

Eigendomsstructuur

De vallei van de Benedenvliet is grotendeels eigendom van de Vlaamse Waterweg. Ten zuiden van de vallei van de Vliet ligt de Electrabelsite. Samen met een belangrijk deel van Maaienhoek is dit in eigendom van projectontwikkelaar Cardoen. Natuurpunt beheert het natuurgebied Maaienhoek langs de Schelde, 5 ha groot.

Het park van de abdij - gelegen ten noorden van de vallei - is eigendom van ANB. De gemeente Hemiksem en Kempens Landschap hebben het park in erfpacht.



Figuur 4: eigenaars in de vallei van de Benedenvliet

groen: eigendom Vlaamse Waterweg, beheer Vlaamse Milieumaatschappij

oranje: eigendom gemeente Hemiksem, erfpacht Kempens Landschap

geel: Vlaamse Gewest

rood: gemeente Schelle

De gemeente Schelle is eigenaar van de visvijvers, het sportcomplex en het gemeentepark. De voorbij jaren heeft de gemeente samen met IGEAN in de dorpskern vele panden en percelen opgekocht om grip te krijgen op de stedenbouwkundige ontwikkeling van de dorpskern.



Figuur 5: de toekomstige situatie nabij de dorpskern van Schelle: de nieuwe kademuur met integratie van de voormalige scheepswerf, het nieuwe kerkplein met de woonontwikkelingen eromheen, de integratie van het gemeentelijk park en de heraanleg van de nieuwe Fabiolalaan met de invulling van de site gemeentehuis

Opgave Vliet en Kerkplein

Schelle legt met de aanleg van een kade en het Vlietpark definitief de grens vast van de dorpskern. De samenhang tussen de bouwprojecten in de zone Kerkplein en Mouterij en de vallei wordt gerealiseerd met de aanleg van een kademuur tussen de N148 en het gemeentepark, de verdere integratie van het landhoofd van de voormalige scheepswerf, de inrichting van het gemeentepark en diverse vormen van recreatieve ontsluiting (wandelpad, ligweide, knuppelpad, ...). De kade wordt gefinancierd vanuit het woonprogramma.

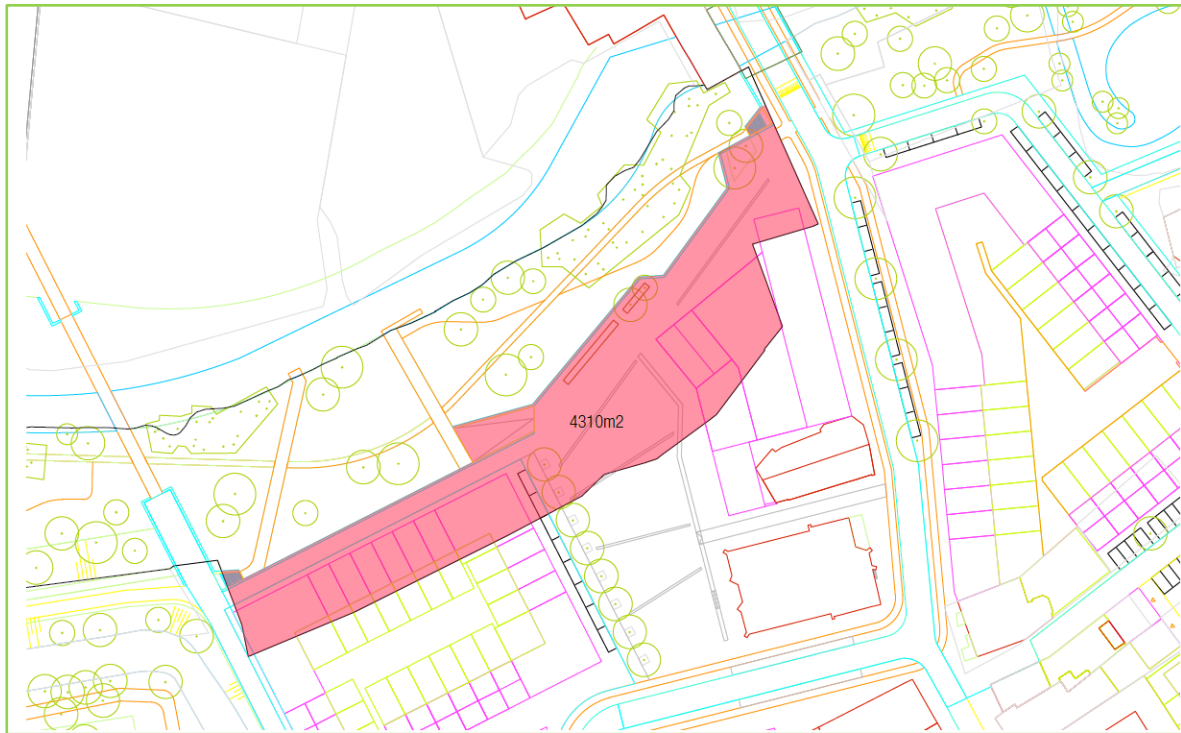
In het plan wordt bergingscapaciteit gecreëerd door het gedeeltelijk afgraven van de oever waar de resten van scheepswerf liggen. De oever wordt ingericht als een overstroombaar oeverpark en natuurverbindingsgebied.

De gemeente Schelle neemt bijkomende initiatieven voor waterberging:

- bij de geplande heraanleg van de Fabiolalaan wordt buffer- en infiltratiegracht (de aanleg van wadi's);
- de opmaak van een gemeentelijk hemelwaterplan.

Om het beeldkwaliteitsplan Schelle 2030 ter hoogte van de dorpskern te realiseren is een grondoverdracht noodzakelijk van de Vlaamse Waterweg naar de gemeente. Op basis van de huidige plannen wordt deze grondoverdracht op ongeveer 4.300 m² geschat.

De bebouwing rond het kerkplein neemt volgens de huidige plannen 800 m² (of 160 m³) overstromingsoppervlakte binnen woongebied in. Dit wordt gecompenseerd door de grachten van het gemeentepark in te schakelen als buffer bij piekmomenten.



Figuur 6: rood gemarkeerde gronden eigendom Vlaamse Waterweg en over te dragen naar de gemeente.

Bestemmingswijziging

Het nieuwe kerkplein ligt onmiddellijk aan de vallei van de Vliet en vormt hiermee de centrale schakel om de open ruimte vanuit het dorp terug zichtbaar te maken en met een verhoogde aantrekkingskracht. Het dorp krijgt hierdoor terug zijn plaats aan het water. Om dit mogelijk te maken dient - conform het masterplan Schelle 2030 - de bestemming van een 1.044 m² aan natuur worden omgezet naar wonen. Anderzijds wordt met dit plan een deel terug aan de natuur gegeven (bestemmingswijziging), namelijk $226 + 845 = 1.071$ m².



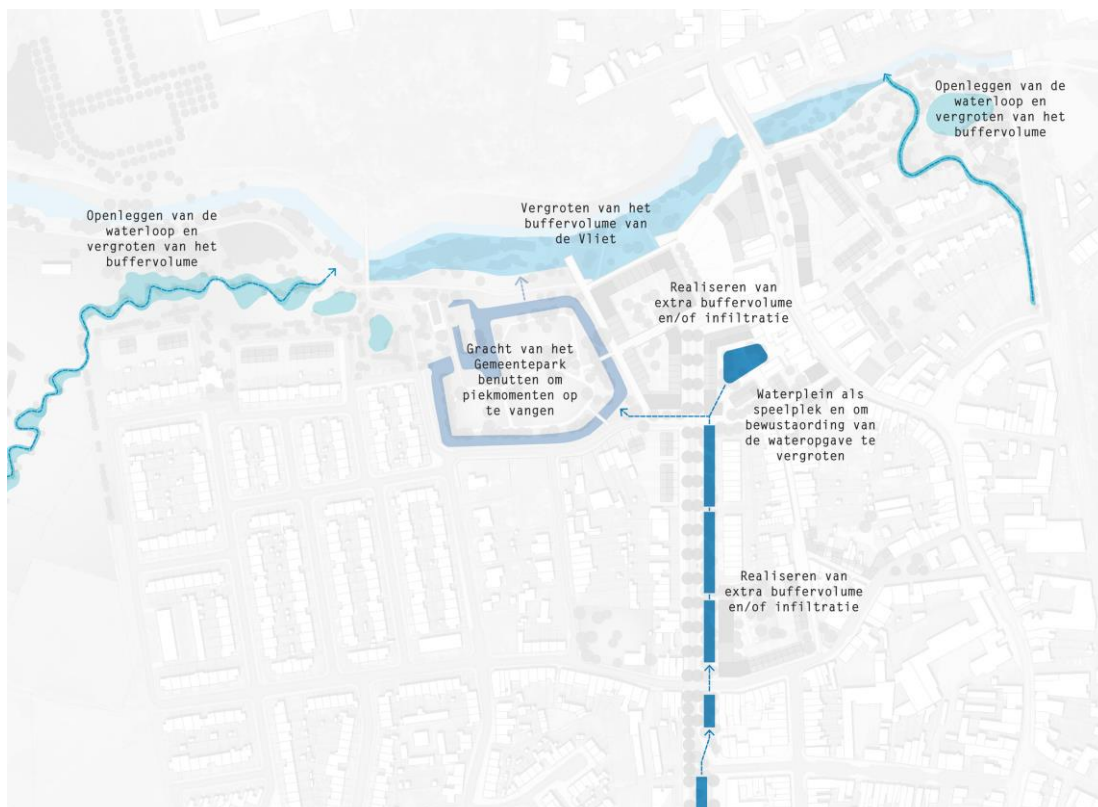
Figuur 7: bestemmingswijzigingen

Opgave Kattenberg

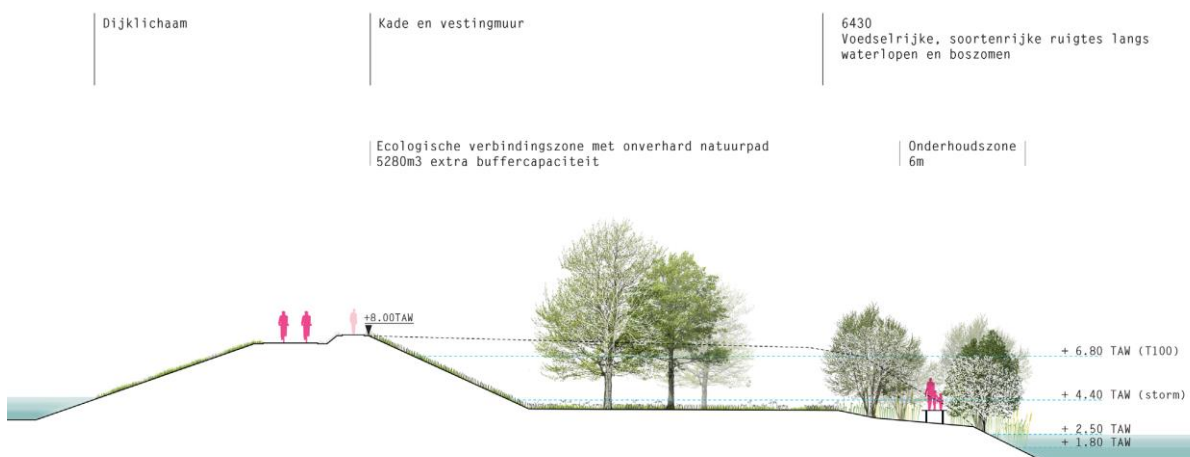
In de zone Kattenberg wordt de noordelijke toegang tot Schelle heraangelegd met momenteel een Delhaize met parking tot tegen de Vliet. In het plan Schelle 2030 wordt de Delhaize opgenomen in de nieuwe bouwprojecten. Door ook hier een zijtak van de Vliet terug open te leggen wordt een natuurlijke en landschappelijke ingepaste inrichting van de Vlietoever en onmiddellijke omgeving mogelijk.

Opgave Maaienhoek

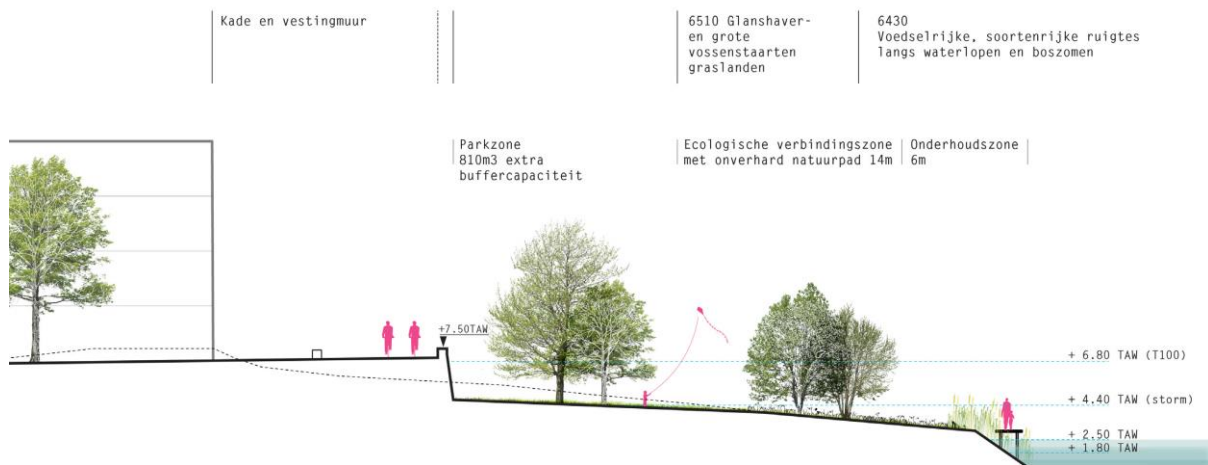
De omgeving van de visvijvers, de sporthal, de monding van de Maeyebeek en het gemeentepark worden heringericht. Overstroombare oevers zorgen voor 6.800 m³ bergingsvolume. Dit is een recuperatie van het verloren gegane overstromingsvolume door de aanleg van een gronddijk in 1999. Overleg met de dienst integraal waterbeleid van de provincie Antwerpen is noodzakelijk.



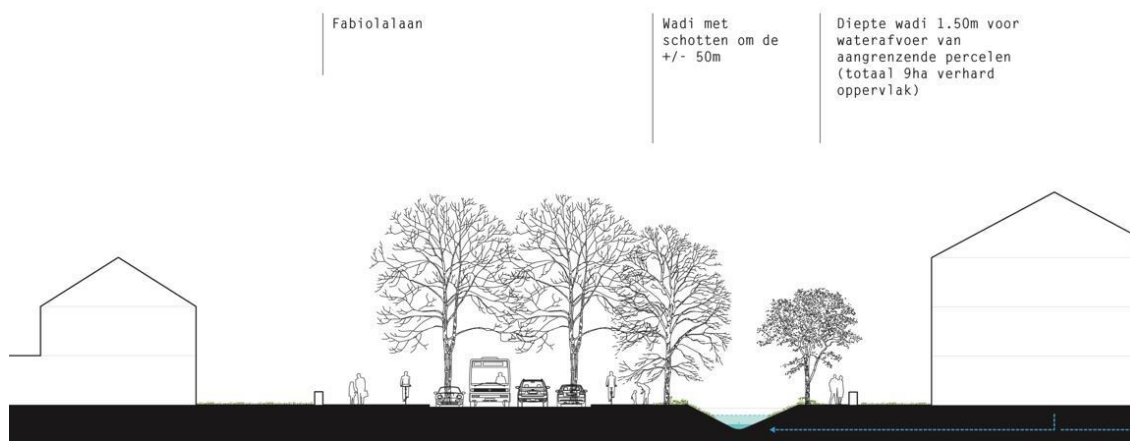
Figuur 8: schematische weergave van het toekomstige watersysteem



Figuur 9: voorstel inrichting Vlietpark ter hoogte van het gemeentepark (bron: Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant, gebiedsvisie en beeldkwaliteitsplan voor Schelle)

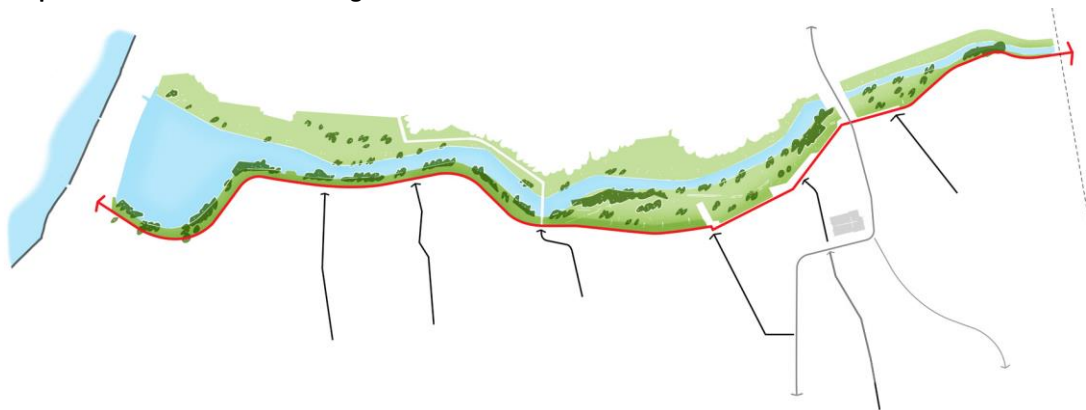


Figuur 10: voorstel inrichting Vlietpark ter hoogte van het Kerkplein (bron: Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant, gebiedsvisie en beeldkwaliteitsplan voor Schelle)



Figuur 11: voorstel herinrichting van de Fabiolalaan (bron: Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant, gebiedsvisie en beeldkwaliteitsplan voor Schelle)

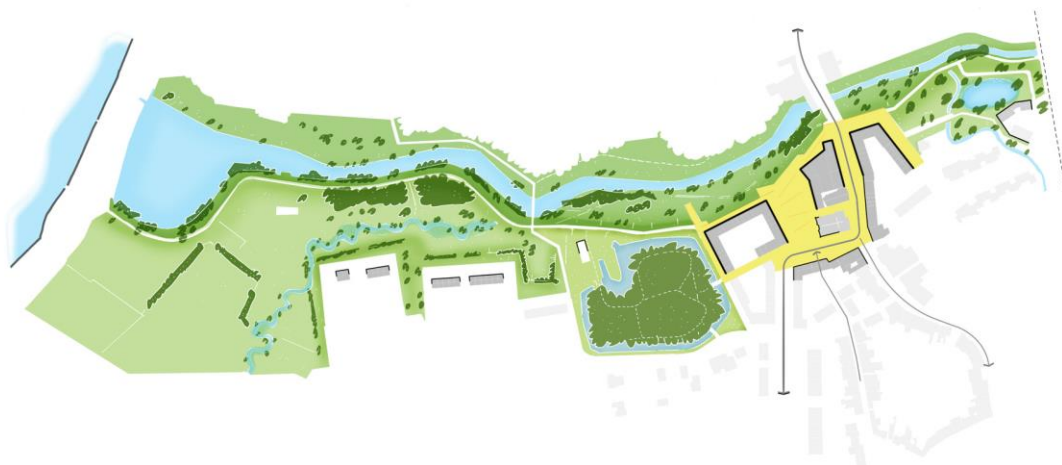
Een dorpskern verbonden met een regionaal recreatief netwerk



Het Vlietpark; een toegankelijk en natuurlijk landschapspark



Een nieuw dorpsfront aan de Vliet

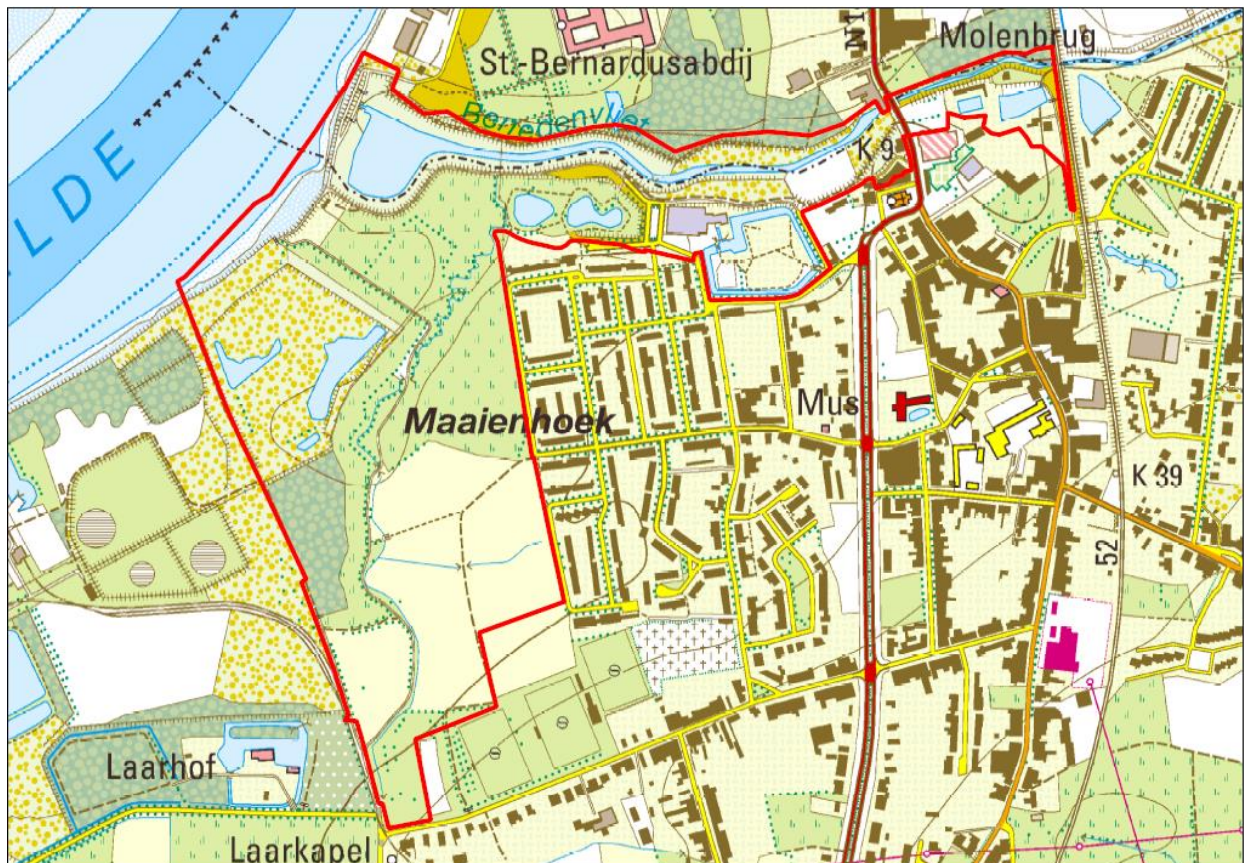


*Figuur 12: voorstelling van de ontwerpzet
(bron: Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant, gebiedsvisie en beeldkwaliteitsplan voor Schelle)*

4. LANDINRICHTING VALLEI VAN DE BENEDENVLIET

4.1. Voorstel tot afbakening van het projectgebied landinrichting

Het projectgebied landinrichting vallei van de Benedenvliet bestaat uit het Vlietpark op het grondgebied van de gemeente Schelle tussen monding en spoorlijn 52 (zuidelijke oever), Maaienhoek en de Vlietoever op het grondgebied van de gemeente Hemiksem (noordelijke oever).



Figuur 13: voorstel afbakening projectgebied landinrichting

4.2. Inrichtingsmaatregelen landinrichting en waterbeheer

De opmaak van een landinrichtingsplan vallei van de Benedenvliet biedt voor de gemeenten Schelle en Hemiksem de garantie voor een geïntegreerde benadering van de verschillende openruimthema's op voorwaarde dat de investeringen in het gebied kwalitatief en onderling versterkend zijn. Het toekomstige watersysteem en een detailontwerp van inrichting van het Vlietpark en de herinrichting van de Maeyebeek worden daarom getoetst en berekend in een voorbereidende studie. Een oriënterend bodemonderzoek, het grondverzet, een stabiliteitsonderzoek voor de kademuur, kostprijs kademuur, de bestaande toestand van constructies en het hydrologisch herstel van de Maeyebeek zijn voorbeelden van deelstudies die nodig zijn om een duidelijk kostenplaatje voor dit project te kunnen opstellen. Een ander knelpunt is de waterkwaliteit die onvoldoende is en nog te veel pieken en dalen kent. Maatregelen zijn noodzakelijk om de waterkwaliteit te verbeteren ten einde de belevingswaarde te vergroten.

De voorbereidende studie dient eveneens te focussen op de vertaling van de onderzoeken naar concrete inrichtingsmaatregelen. Maatregelen die door landinrichting worden uitgevoerd, worden opgenomen in het landinrichtingsplan Vallei van de Benedenvliet fase 2.

De voorbereidende studie moet rekening houden met volgende randvoorwaarden:

- aandacht voor overstromingsgevoeligheid van het valleigebied;
- aandacht voor de ecologische draagkracht van de voorgestelde maatregelen;
- het behoud van de aanwezige erfgoedwaarden;
- de principes van de watertoets.

Het resultaat van de studie is:

- de omzetting van de beeldkwaliteit voor de verschillende segmenten van de vallei in concrete Inrichtingsmaatregelen voor de thema's water, ecologie, erfgoed, landschap, recreatie en bebouwing.
- een afweging van varianten indien maatregelen afwijken van de gebiedsvisie Schelle 2030, dorp aan de waterkant;
- concretisering van een geïntegreerde recreatieve visie;
- een accurate kostprijsraming per maatregel gebaseerd op haalbaarheid;
- een overzichtstabel met raming per partner;
- de opdrachtgever, de uitvoerder en de beheerder per maatregel;
- maatregelen voor beheer na inrichting.

4.3. Doelstellingen

Doelstellingen natuurbeleving

Een herinrichting en het creëren van deze ruimtelijke relatie zijn de uitdagingen voor het landinrichtingsproject. Deze natuurmaatregelen verbinden het habitatrichtlijngebied langs de Schelde met het VEN-gebied de Benedenvliet. De groenblauwe ontwikkeling van de Benedenvliet wordt versterkt door een aantal maatregelen op de Vlietoever op het grondgebied Hemiksem. Het wandelpad op het grondgebied van de gemeente Hemiksem kan worden verbeterd, inclusief bestrijding van de Japanse duizendknoop. Andere natuurgerichte maatregelen uit het beheerplan voor de abdij zoals een natuurlijke speelzone worden ingezet om deze open ruimte te versterken.

Door de inrichting worden in Schelle open ruimten die weinig of momenteel geen relatie meer hebben met hun directe omgeving zoals de visvijvers en het gemeentepark met elkaar verbonden en met het dorpshart van Schelle en de achterliggende woonwijken. Natuur kan zo tot in de verstedelijkte omgeving gebracht worden.

Doelstelling 'terug naar de waterkant'

Het grondgebied van Schelle en Hemiksem is sterk verstedelijkt. Bij de herinrichting van de openbare ruimte is er aandacht voor de blauwgroene infrastructuur (zie figuren 9-12). Grijs infrastructuur kan worden opgebroken ten voordele van laanbomen, aanleg van wadi's, aanleg groene zones en de aanleg van brede bermen zodat er een substantiële bijdrage wordt geleverd aan het behoud van biodiversiteit. De heraanleg van de Fabiolaan is in het oog springend. De verbinding tussen deze blauwgroene dooradering van de dorpskern met het valleigebied is een aandachtspunt voor landinrichting.

Doelstelling erfgoedbeleving

De ontsluiting van de Vlietvallei, de aanleg en de inrichting bieden kansen op ontsluiting van het gelaagde erfgoed (inpoldering, religieus erfgoed, ontginningen, scheepsbouw). Het oude dok en de sluizen op de abdijsite zijn relictten van het verhandelen van goederen en grondstoffen. Aansluitend op het kerkplein liggen nog restanten van een scheepswerf (betonplaat en steigers). De oudste referentie is het schilderij van *Jan Breughel de Oude (1568 - 1625), Jaarlijkse inwijdingsfeest van de Petrus en Pauluskerk in Schelle, 1614*. Het schilderij vertelt een levendig verhaal over deze plek. Met het herstel van de erfgoedwaarden en de herbestemming voor natuur en recreatie zal de vallei terug deel uitmaken van het dagelijkse leven in en rond het dorps hart van Schelle en de activiteiten op de site van de Sint-Bernardusabdij.

De Petrus en Pauluskerk – met haar scheve toren – is een beschermd monument en wordt door de werken rond het nieuwe kerkplein gevrijwaard van mogelijke wateroverlast. De kerk vormt een zichtbare tegenpool tegenover de abdij van Hemiksem – aan de overzijde van de Vliet – en krijgt hierdoor een herkenbare én bereikbare plaats in de vernieuwde landschapsomgeving.

Doelstelling beleving Maaienhoek

In dit gebied kunnen met maatregelen water, landschapsbeheer en landbouw gerealiseerd worden. Door de ingebuisde Maeyebeek opnieuw bovengronds aan te leggen kan er bijkomende buffercapaciteit worden gerealiseerd.

Het openhouden van dit landbouwgebied, landschapsherstel en optimalisatie van de huidige waterhuishouding kan door een afstemming landbouw, natuur en bewoning. Maaienhoek wordt immers scherp begrensd door een woonwijk die mits de nodige aanplantingen visueel kan worden gebufferd.

De lokale wandel- en fietspaden, in aansluiting met de Scheldedijk en de nieuwe ontwikkelingen in de vallei van de Benedenvliet worden hersteld.

Doelstelling beleving en recreatief netwerk

Een belangrijke fietsverbinding wordt aangelegd op de dijk van de Benedenvliet die de fietssnelweg F13 langs de Schelde richting Boom met de nieuw aan te leggen fietssnelweg langs de spoorlijn Antwerpen – Boom zal verbinden. Een deel van dit fietspad wordt reeds gerealiseerd door het goedgekeurde landinrichtingsplan ‘Vlietvallei Hemiksem- Schelle fase 1’.

Het andere landinrichtingsplan Openruimteverbindingen Rupelstreek voorziet in de aanleg van een brug over de Benedenvliet voor een functionele verbinding tussen het kerkplein van Schelle en de abdijsite. Deze missing links voor deze fietsinfrastructuur bevorderen de ontsluiting van de vallei en Maaienhoek.

Recreatieve toegankelijkheid moet steeds in evenwicht zijn met de belangrijke natuurwaarden, de landschappelijke beleving en de beleving van de erfgoedwaarden. Wandel- en vlonderpaden, rustplekken, een uitkijkpunt zijn infrastructuren die verenigbaar zijn met de natuur. Voor de aanleg van bv. een ligweide, een fietspad of een natuurlijke speelzone worden plekken naast of op de rand van de vallei gezocht. Hiervoor wordt een geïntegreerde recreatieve visie opgesteld die rekening houdt met de toekomstige ontwikkelingen van het dorps hart van Schelle en de site van de Sint-Bernardusabdij.

Doelstelling communicatie

Met het schilderij van Jan Breughel de Oude (zie bijlage blz. 19) als aanknopingspunt wordt de communicatie over het project voorbereid. Informatie over erfgoed, natuur, de Schelde en de Vliet, visvangst, scheepvaart, overstromingen, het dagelijkse leven, de abdij en de kerk van Schelle worden zo op een toegankelijke wijze voorgesteld.

4.4. Besteding van het bijkomend budget landinrichting

Tabel 1 toont een kostenraming voor inrichtingsmaatregelen landinrichting in de Vlietvallei. De landinrichtingssubsidie bedraagt maximaal 50%.

Tabel 1: Overzicht mogelijke maatregelen landinrichting Vallei van de Benedenvliet

Inrichtingsmaatregel	Raming totaal	Raming subsidie LIR	Mogelijke partners
Inrichting Benedenvliet			
voorbereidende studie	€ 100.000	€ 40.000	VLM, VMM, Schelle (verdeelsleutel 40%, 40%, 20%)
natuurlijke inrichting Vallei Benedenvliet	€ 300.000	€ 150.000	Schelle, Hemiksem, ANB, VLM, Natuurpunt
toegankelijkheid (wandelpaden, zitbanken, steigers,...)	€ 500.000	€ 150.000	Schelle, Hemiksem, ANB, VLM, VMM, Vlaamse Waterweg
acties duurzaamheid en klimaatneutraliteit	pm	/	alle partners
erfgoedverhaal	€ 120.000	€ 60.000	Agentschap Onroerend Erfgoed, Schelle, Hemiksem, heemkundige kring, VMM, VLM, Regionaal Landschap Rivierenland RLRL, provincie Antwerpen
Versterken openruimtegebied Maaienhoek			
natuurlijke inrichting Maaienhoek	€ 50.000	€ 25.000	Schelle, ANB, VLM, private eigenaars, provincie Antwerpen
toegankelijkheid	€ 50.000	€ 25.000	private eigenaars, Natuurpunt, RLRL, ANB, provincie Antwerpen
Uitbouw overkoepelend recreatief netwerk			
aanleg overkoepelend wandelnetwerk	€ 100.000	€ 50.000	Schelle, VLM, Hemiksem, provincie Antwerpen
Totaal (*)			
	1.220.000	€ 500.000	

De kostenraming toont de noodzaak aan van een samenwerking tussen partners, zowel inhoudelijk als financieel welke via een samenwerkingsakkoord dient vastgelegd te worden.

(*) In deze kostenraming is de kostprijs voor potentiële maatregelen als de bouw van de kademuur, de uitgraving, mogelijke saneringskosten (met als mogelijke partners de gemeente Schelle, IGEAN en VMM maar zonder landinrichtingssubsidie) en de grondoverdracht van de Vlaamse Waterweg naar Schelle (zonder landinrichtingssubsidie) niet opgenomen.

De voorbereidende studie dient om het project verder te concretiseren en de kostenraming, de kostenverdeling, de maatregelen landinrichting en de duurzaamheid, kwaliteit en samenhang van maatregelen verder te verfijnen.

4.5. Vervolgtraject

Binnen dit ruime pakket van gewenste landinrichtingsmaatregelen is het aan te bevelen om een fasering in tijd aan te brengen. De fasering steunt op een aantal procedurele stappen die mee de inzet van landinrichtingsmiddelen bepalen. Ook de mate van engagement en inbreng van andere besturen, dat zich voor een project wil engageren en de planning van de partners die mee investeren spelen een belangrijke rol.

Tabel 2: Planning vervolgtraject

Periode ?	Wat ?	Wie ?
2019	<ul style="list-style-type: none"> - beslissing tot budgetverhoging - voorbereiden samenwerkingsverband - opstart RUP Kerkplein Schelle - opmaak bestek voorbereidende studie 	<ul style="list-style-type: none"> - Vlaamse Regering - Schelle, IGEAN - gemeente Schelle - VLM, VMM, IGEAN, Schelle, Hemiksem
2020 – 2021	<ul style="list-style-type: none"> - uitvoering van een voorbereidende studie - opmaak RUP Kerkplein Schelle - grondoverdracht van Vlaamse Waterweg naar Schelle 	<ul style="list-style-type: none"> - VLM - gemeente Schelle - Vlaamse Waterweg en Schelle
2021-2022	<ul style="list-style-type: none"> - opmaak van het landinrichtingsplan 	<ul style="list-style-type: none"> - VLM ism VMM, Schelle, Hemiksem, provincie Antwerpen
2023	<ul style="list-style-type: none"> - goedkeuring landinrichtingsplan - voorbereiding eerste uitvoeringsdossier landinrichting 	<ul style="list-style-type: none"> - minister/Vlaamse Regering - VLM, VMM, Schelle, Hemiksem
2024	<ul style="list-style-type: none"> - uitvoering eerste maatregelen 	<ul style="list-style-type: none"> - VLM, Schelle, Hemiksem

BIJLAGEN

bijlage 1: relevante juridische en beleidsmatige randvoorwaarden

bijlage 2: kaart met aanduiding van oriëntatiepunten en landschapselementen

bijlage 1: relevante juridische en beleidsvoorwaarden

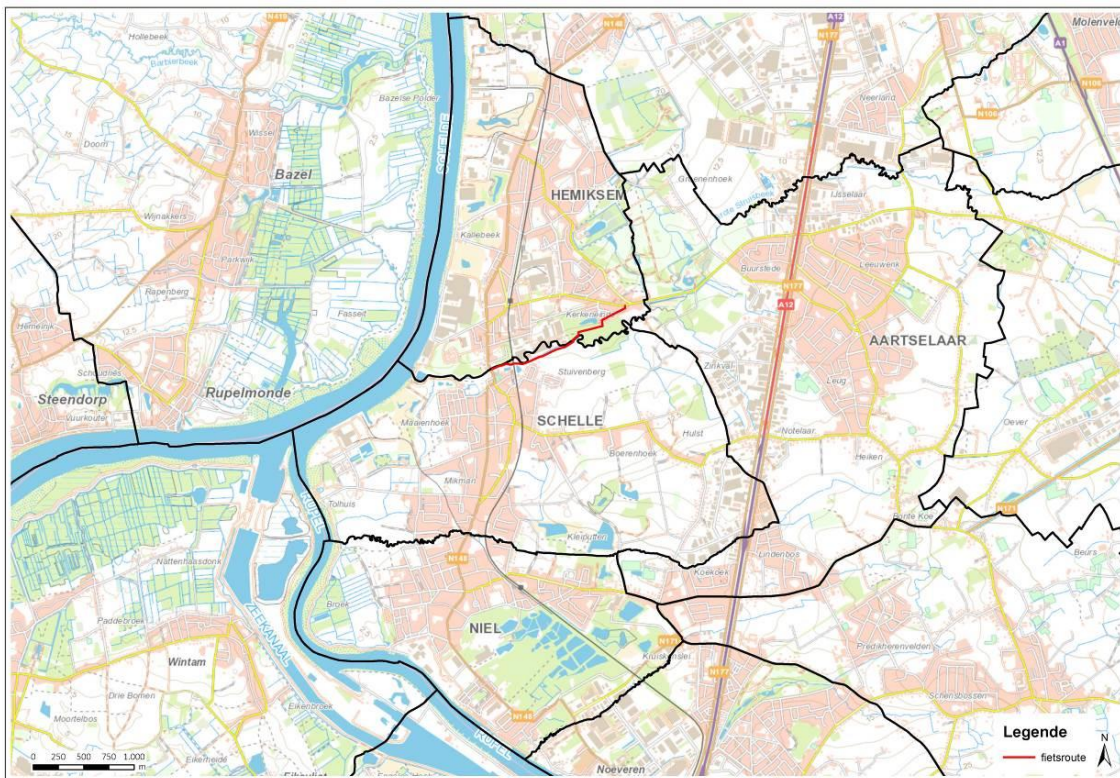
Landinrichtingsproject Rupelstreek en strategisch project gebiedsprogramma Rupelstreek

De zuidrand van Antwerpen kent een grote verstedelijkingsdruk met bijkomende inname van open ruimte. Het openhouden van de openruimtevingers tussen Schelde, Rupel en de Antwerpse stadsrand is één van de hoofdlijnen van het landinrichtingsproject voor de Rupelstreek en van de strategische projecten van de provincie Antwerpen 'Gebiedsprogramma Rupelstreek' en 'Beleefbare open ruimte in de Antwerpse zuidrand'.

In het landinrichtingsproject Rupelstreek werd het beschikbare budget verdeeld over 2 landinrichtingsplannen.

LIP Vlietvallei tussen Hemiksem en Schelle fase 1

Dit LIP financiert de aanleg van een fiets- en wandelpad langs de Bovenvliet met een onderdoorgang van de spoorlijn 52 Antwerpen – Puurs, de aanleg van een fietsbrug ter hoogte van de wijk Kerkeneinde in Hemiksem, de aanplant van houtkanten en bomenrijen op de taluds van de Bovenvliet en een aangepast graslandbeheer van de dijken.



Figuur 13: ligging van het fietspad uit het landinrichtingsplan Vlietvallei tussen Hemiksem en Schelle fase 1

LIP Openruimteverbindingen Rupelstreek

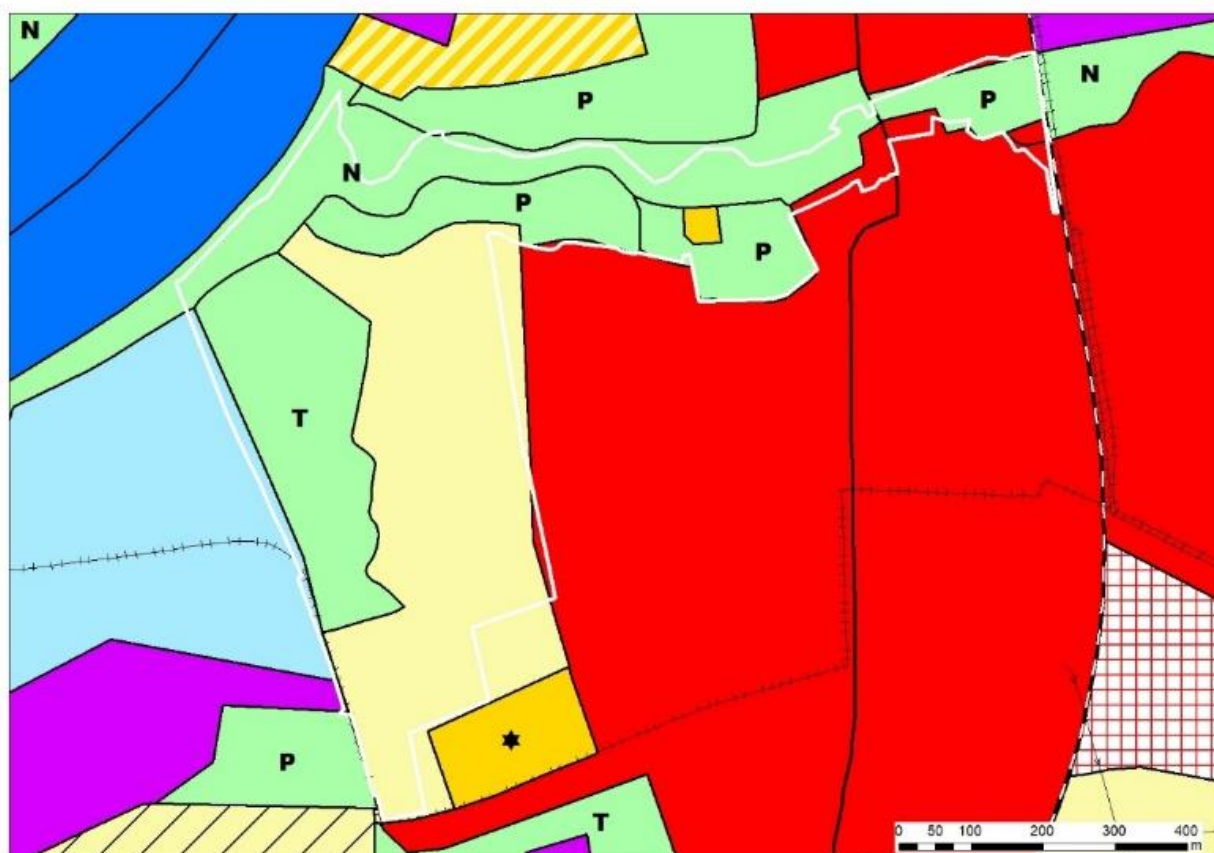
De maatregelen beschreven in dit LIP verbinden, ontsluiten en valoriseren 5 geselecteerde openruimtegebieden en corridors in de publieke en in de private ruimte. Inrichtingen passen binnen een netwerk van kwaliteitsvolle natuurlijke verbindingen tussen de Rupel- en de Scheldeboorden en de achterliggende openruimtevingers tussen de zuidrand van Antwerpen en Rupelstreek. De inrichtingen zorgen voor een verbeterde recreatieve toegankelijkheid door het verbinden van natuur en erfgoed.

Eén van de geselecteerde openruimtegebieden is de omgeving van de abdij van Hemiksem.

Landinrichting investeert in de inrichting van het voormalige haventje in het abdiypark, de brug over de Benedenvliet tussen abdij en de dorpskern van Schelle en de aanleg van trage wegen in de vallei van de Bovenvliet.

Gewestplan

Het projectgebied bestaat voornamelijk uit natuur- en parkgebied op het gewestplan. Maaienhoek heeft grotendeels de bestemming landbouwgebied. Ten westen van de Maeyebeek, aansluitend bij de Electrabelsite, wordt een gebiedje aangeduid als 'buffergebied' op gewestplan, beheerd door Natuurpunt.



Figuur 15: gewestplan

Natuur

De vallei van de Benedenvliet vormt een belangrijke ecologische structuur: het valleigebied verbindt op hoger schaalniveau het oostelijk gelegen VEN-gebied 'Het Kleidaal' met het habitatrichtlijngebied van de Schelde. De oevers van de Schelde bestaan uit zeer waardevolle slikken met rietvegetatie. De monding van de Vliet is avifaunisch belangrijk. Op de biologische waarderingskaart staan de oevers en de dijken van de Benedenvliet, in het bijzonder het rechtgetrokken stuk, gekarteerd als complex van verruigd grasland en zwak ontwikkeld mesofiel hooiland. De Vliet is aangeduid als VEN-gebied.

Berrenheibos

In Schelle wordt een nieuwe boscomplex 'Berrenheibos' ontwikkeld op een oude ontginning. In 2012 werd gestart met de eerste aanplantingen en het boscomplex moet op termijn uitgroeien tot 20 ha.

Gemeentelijk RUP Hoge Weg (Bekaertsite)

Het gemeentelijk RUP Hoge Weg (Hemiksem) voorziet ter hoogte van de Bekaertsite, parallel met de Schelde, een groene corridor die aansluit op de open ruimte van de Sint-Bernardusabdij. Het maakt deel uit van de te ontwikkelen groene ring rond Hemiksem (zie ruimtelijk structuurplan gemeente Hemiksem). Ongeveer een derde van de voormalige Bekaertsite wordt omgevormd tot een publiek toegankelijk park (8 ha) dat zal aansluiten op het abdijpark. Het RUP is op 18 december 2018 voorlopig goedgekeurd door de gemaanteraad van Hemiksem. Het openbaar onderzoek over dit RUP liep van 16 januari tot en met 17 maart 2019.

Beheerplan abdij van Hemiksem

Kempens Landschap vzw heeft de gronden rond de abdij in erfpacht en begeleidt de gemeente in de restauratie en herbestemming van de abdij. In 2018 werd voor het abdijpark een natuurbeheerplan opgemaakt.

Wonen

De zuidrand van Antwerpen kent tegen 2030 een aanzienlijke behoefte aan bijkomende woningen en voorzieningen. Deze woonontwikkelingen met een mix van functies en lokale economieën zijn er niet enkel in Schelle. Woonverdichting, in realisatie of in planfase, is een stadsregionaal fenomeen. Opvallend in de Rupelregio is dat bedrijventerreinen worden omgevormd tot woonontwikkelingen waarbij de sanering gebeurde door middel van een brownfieldconvenant zoals de projecten Hemixveer en de voormalige Bekaertsite) in Hemiksem. In Schelle wordt met Schelle 2030, een dorpskern aan de waterkant, ingezet op dorpskernversterking

Water

In Schelle wordt water van het hele stroomgebied verzameld en gravitair in de Schelde geloosd. In extreme gevallen wordt een deel van het water verpompt naar de Schelde. De Vlietvallei, het park van Schelle en Maaienhoek zijn aangeduid als effectief overstromingsgebied (zie figuur 1, VMM, 2017). De Vliet is een aaneenschakeling van mogelijk overstromingsgevoelige gebieden met risico's voor de bebouwing in Schelle en Hemiksem.

In het kader van het Sigmaplan werd de Benedenvliet afgesloten van de Schelde en werd op de monding een uitwateringssluis en een wachtboezem aangelegd. Sindsdien bleef Schelle gespaard van overstromingen. De gravitaire afwatering, 4 pompen in nood en een waterbergingskom behoeden Schelle voor een overstroming, Er zijn 2 pompen in beheer van VMM. De andere twee zijn in beheer van Aquafin, met elk een capaciteit van circa 1,7 m³/s. Zij pompen het afvalwater van Schelle naar het zuiveringsstation in Wilrijk en voeren overtollig water af naar de Schelde bij een te hoge waterstand. Belangrijk is dat de waterbergende functie van de natte graslanden behouden blijft en er niet mag gebouwd worden in overstromingsgevoelige gebieden.

De aanleg van een grachtenstelsel langs de Steenwinkelstraat past binnen een rioleringsproject waarbij 1/3 van het oppervlaktewater wordt opgevangen en afgevoerd naar de Bovenvliet.

Erfgoed en landschap

Ten noorden van de Benedenvliet ligt het park van de abdij van Hemiksem. De Sint-Bernardusabdij speelde een belangrijke rol in de inpoldering van het gebied en bij de eerste kleiontginning langs de Schelde. Toen de Vliet nog bevaarbaar was, kon ter hoogte van de abdij worden aangemeerd in een klein haventje, dat nu dichtgegroeid is, maar waarvan de contouren nog wel zichtbaar zijn. Het landinrichtingsplan Openruimteverbindingen Rupelstreek financiert mee de herintegratie van dit haventje in de parkomgeving.

Het landschappelijk waardevol gebied van Maaienhoek sluit aan op het abdijcomplex en is een belangrijke schakel tussen de vallei van de Vliet, de ontwikkelingen op de Electrabelsite en de zuidelijker polders van Schelle en Niel.

Ter hoogte van de kerk van Schelle ligt in de vallei een oude scheepswerf, nu gedeeltelijk overwoekert, maar de verharde schuine oever is nog duidelijk aanwezig. Een kaaimuur, een betonnen scheepshelling en een betonnen basis voor een kraan herinneren aan de scheepswerf Jacobs en kinderen die daar vanaf 1928 tot 1983 actief was. Met een quick win-project Scheldehelden werd een aanlegsteiger opnieuw toegankelijk gemaakt. Andere oriëntatiepunten in dit deel van de vallei zijn het gemeentepark Scherpenstein, de kerk van Schelle, de mouterij, de voormalige bibliotheek en de molens van Hemiksem.

Decreet tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten

Volgende beschermde monumenten liggen in de omgeving:

- Sint-Bernardusabdij, gemeente Hemiksem
- toegangspoort Sint-Bernardusabdij, Hemiksem
- parochiekerk Sint-Pieter en Pauwel, Schelle
- Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Smarten, Schelle

De beschermde monumenten hebben een belangrijke landschappelijk oriënterende functie. Daarom wordt bij voorkeur ook hun landschappelijke context intact gehouden en waar mogelijk hersteld.

Jaarmarkt in Schelle, Jan Breughel de Oude, 1614

Op het schilderij, dat bewaard wordt in het kunsthistorisch museum in Wenen, staan de kerk van Schelle, de Boven- en Benedenvliet en de jaarmarkt.



Figuur 16: Schelle volgens Jan Breughel de Oude, 1614

Tegelfabriek Gilliot

De abdij van Hemiksem herbergt een collectie tegels van de wereldbepaalde vloer- en wandtegelfabriek Gilliot uit Hemiksem met een los- en laadkade op de Vliet. De fabriek was lange tijd één van de grootste tegelfabrieken in Europa. In 1978 eindigde de bedrijvigheid.

Molens van Hemiksem

De molens van Hemiksem zijn een oriëntatiepunt bij het binnenkomen van de gemeente Schelle. Het zijn vrij recente gebouwen aan de oevers van de Vliet waar oorspronkelijk een watermolen en een stoommolen stond. De gebouwen raakten in verval na een brand in 2010. De molens van Hemiksem liggen in natuurgebied op het gewestplan.

Landbouw

Maaienhoek is een kleinschalige landbouwruimte die in dit gebied sterk structurerend werkt. Er is een scherpe begrenzing met het woongebied. Tussen Maaienhoek en de Electrabelsite ligt er een bufferzone. Verdere versnippering is niet aangewezen.

Natuurpunt heeft 2,8 ha natuurlijk grasland in de Maaienhoek in gebruik.

Twee landbouwers hebben samen 13,2 ha in gebruik, waarvan 8,4 ha grasland, 2,9 ha wintergerst en 1,9 ha silomaïs in 2018. De betrokken landbouwers baten een melkveebedrijf en een schapenbedrijf uit. Beide landbouwers hebben hun bedrijfszetel nabij in de gemeente Schelle, maar buiten het projectgebied. Er bevinden zich geen landbouwbedrijfsgebouwen in het gebied.

Ongeveer 1/6^{de} van het bedrijfsareaal van de betrokken landbouwers ligt in het projectgebied. De gemiddelde grootte van de percelen bedraagt er 1,1 ha, hetgeen kleiner is dan het gemiddelde voor de provincie Antwerpen (1,4 ha). Het gaat echter wel om 12 percelen die vaak aan elkaar grenzen. Soms zijn ze helemaal aansluitend, maar in andere gevallen zijn ze onderbroken door een weg, door de Maeyebeek of mogelijk door een gracht. Volgens de bodemgeschiktheidskaart is een groot deel van het gebied geschikt tot matig geschikt voor graslandbeheer. Een groot deel van het gebied is zeer geschikt, geschikt en matig geschikt voor akkerbouwteelt. Rond de Maeyebeek aan de kant van de monding in de Benedenvliet, is de grond weinig geschikt voor akkerbouw.

Recreatie

De Vlietvallei wordt vandaag uitgebreid bezocht door recreanten (wandelaars, fietsers) en natuurliefhebbers uit de ruime regio. Het projectgebied ligt langs een fietsostrade en de fietsknooppunten van de Rupel- en Scheldestreek.

Er is een fietsostrade voorzien langs de Schelde tussen het Callebeekveer met waterbushalte en het veer in Wintam langs de Electrabelsite. Ter hoogte van het projectgebied wordt een fietsverbinding gerealiseerd met het fietspad doorheen de vallei richting Kleidaal (zie landinrichtingsplan Vlietvallei tussen Hemiksem en Schelle fase 1) en de fietsostrade langs spoorlijn 52 richting Niel. Het verbinden van deze fietsostrades biedt een grotere bereikbaarheid van de Rupelstreek vanuit en naar Antwerpen. Met een nog aan te leggen wandel- en fietsbrug over de Vliet (maatregel uit het landinrichtingsplan Openruimtegebieden Rupelstreek) zal de bezoeker geleid worden naar het toekomstige Vlietpark, de kern van Schelle en via Maaienhoek naar de voormalige Electrabelsite in Schelle en het veer in Wintam.

Het projectgebied valt binnen de toeristische regio van Scheldeland. Het strategisch beleidsplan 'Toerisme in Scheldeland 2014-2019' beschrijft de doelstellingen en acties voor de regio.

Doelstellingen die relevant kunnen zijn voor het Landinrichtingsproject Rupelstreek zijn:

- Toerisme Scheldeland versterkt het wij-gevoel binnen Scheldeland door netwerking via persoonlijke contacten met andere toeristische actoren en beleidsdomeinen aan de hand van concrete projecten;
- Versterking van de profiellijn 'authentieke waterbeleving', door te versterken wat er is, door nieuwe elementen te ontwikkelen en losse elementen beter met elkaar te verbinden (fysiek en mentaal), en door daarbij in te spelen op de andere profiellijnen.

Via het wandelnetwerk Rivierenland raakt men tot aan de vallei van de Vliet. Recent uitgewerkte thematische wandelroutes zijn de Gilliotroute in Hemiksem, Wandelen tussen veer en Vliet in Schelle, Neuzen in het nautische verleden van de Benedenvliet en Schelle.

Ruimtelijke structuurplannen

Ruimtelijk structuurplan gemeente Schelle

Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan verwijst, in de maatregelen en acties voor de ruimtelijke en natuurlijke structuur, naar de Vliet, de visvijvers langs de Vliet en de Maeyebeek als onderdeel van het netwerk van natte biotopen binnen de gemeente. Naast het garanderen van mogelijkheden voor natuurontwikkeling staat het behoud van het open karakter van het gebied voorop.

Ruimtelijk structuurplan gemeente Hemiksem

In de gewenste ruimtelijke structuur wordt een snoer van natuurgebieden gerealiseerd langsheen de Schelde en de Vliet met een parkachtige invulling (met grote recreatieve mogelijkheden) of met een invulling met grote natuurwaarde. Belangrijk is dat steeds de toegankelijkheid tot de gebieden behouden blijft en/of geoptimaliseerd wordt.

Ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen

De Vliet is in dit structuurplan aangeduid als natuurverbingsgebied. Het projectgebied maakt deel uit van een bovenlokale groen-blauwe structuur. Deze kwaliteit wordt ook vermeld in de visie voor het grootstedelijk gebied Antwerpen.

Provinciaal RUP Electrabelsite

In een ontwerp onderzoek werd in de periode 2016-2018 een voorkeursscenario ontwikkeld voor de voormalige Electrabelsite. Dit scenario wordt vanaf 2019 omgezet naar een Provinciaal RUP (PRUP). Maaienhoek is opgenomen in dit PRUP. Het PRUP voorziet een bouwvrij agrarisch gebied voor de Maaienhoek. Het PRUP bevindt zich nu in de fase van publieke raadpleging van de startnota. De raadpleging loopt van 18 maart 2019 tot en 16 mei 2019.

Kabeltracé Umicore

In 2019 start Elia met de aanleg van een ondergronds kabeltracé doorheen Maaienhoek, twee ondergrondse 150kV-kabels tussen het hoogspanningsstation in Schelle en de Umicore-site in Hoboken.

bijlage 2: kaart met aanduiding van oriëntatiepunten en landschapselementen

LANDINRICHTING Schelde Rupel

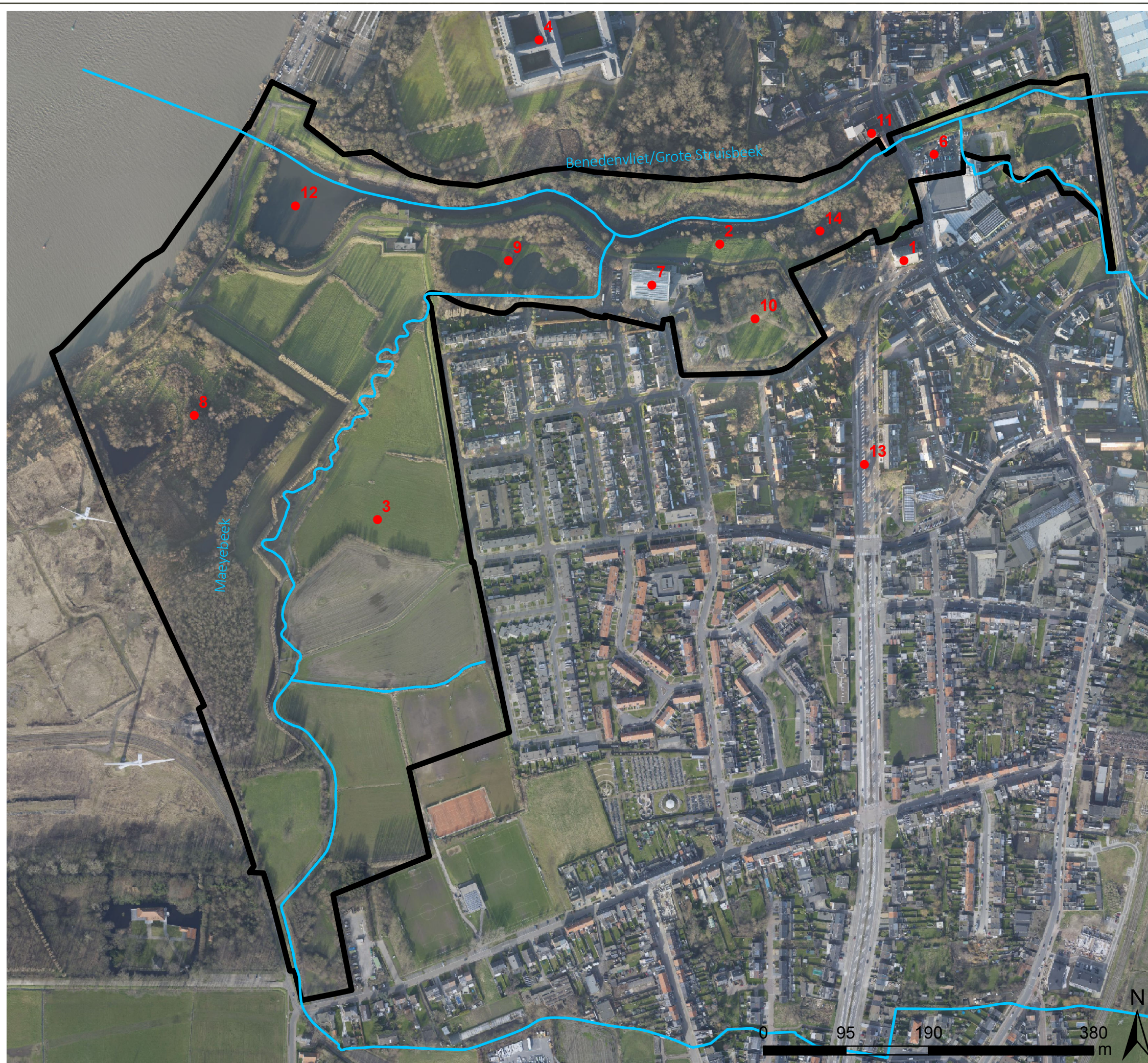
Situering

Legende

▭ Onderzoekgebied LIP Benedenvliet

- Oriëntatiepunten
1. Kerk Schelle
 2. Vallei Benendenvliet
 3. Polder Maaienhoek
 4. Abdij Hemiksem
 5. Electrabel-site
 6. Kattenberg
 7. Sporthal Schelle
 8. Natuurreservaat Maaienhoek
 9. Visvijvers
 10. Gemeentepark Schelle
 11. Molens van Hemiksem
 12. Waterbergingskom
 13. Fabiolalaan
 14. Scheepswerf Jacobs en kinderen

— waterloop



bron:
- Digitale versie van de Orthofoto's, middenschalig, Kleur (Informatie Vlaanderen, 2017)
- Vlaamse Hydrografische Atlas - Waterlopen, toestand 10/2018, VMM (Informatie Vlaanderen, 2018)

aangemaakt op: 30.01.2019